

Virsraksts: Zemessarga tiesības prasīt uzturdevas kompensēšanu

Tēze (Nostiprinātā judikatūra): Zemessargs ir valstij īpaši pakļauta persona un atrodas valsts dienestā. Valstij ir pienākums tās noteiktajā apjomā rūpēties par šādas personas uzturēšanu. Uzturdeva neietilpst zemessarga atalgojumā, bet pieder pie vispārējām sociālajām garantijām, tāpēc šajos gadījumos iestādes lēmumi ir uz āru vērsti.

Tēze (Nostiprinātā judikatūra): No 2006.gada 1.janvāra līdz 2009.gada 31.jūlijam atšķirībā no likuma „Par Latvijas Republikas Zemessardzi” 47.panta pirmās daļas, kas noteica, ka zemessargi dienesta uzdevumu izpildes vai apmācību laikā atrodas daļējā valsts apgādē, Militārā dienesta likuma 49.pants papildus iepriekš minētajam tieši paredzēja, ka katrs karavīrs dienesta laikā citstarp saņem karavīra uzturdevu vai tās kompensāciju. Līdz ar to uzturdevas kompensācijas izmaksa tieši bija paredzēta tikai karavīriem, nevis zemessargiem. Tādējādi laikā no 2006.gada 1.janvāra līdz 2009.gada 31.jūlijam normatīvie akti neparedzēja zemessargam sociālo garantiju – uzturdevas kompensēšanu, tādēļ prasījums par to nevar tikt celts.

Tēze (Nostiprinātā judikatūra): Latvijas Republikas Zemessardzes likums, kā arī Ministru kabineta 2010.gada 29.jūnija noteikumi Nr.606 „Noteikumi par karavīra un zemessarga uzturdevas kompensācijas apmēru un izmaksāšanas kārtību” attiecībā uz zemessargiem spēkā stājās 2010.gada 1.septembrī un tiem nav atpakaļvērsta spēka, un apstākļi, ka finansējuma ietvaros zemessargiem ticis nodrošināts uzturs, nevar radīt tiesības vērsties tiesā ar prasījumu par uzturdevas kompensācijas izmaksāšanu, jo tiesību normas šādas tiesības neparedzēja.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
2011.gada 27.janvāra
LĒMUMS
Lieta Nr. A420525510
SKA-288/2011**

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

senatore V.Krūmiņa
senatore D.Mīta
senators J.Neimanis

rakstveida procesā izskatīja *J.B.* blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 8.decembra lēmumu daļā, ar kuru atstāts negrozīts Administratīvās rajona tiesas 2010.gada 4.augusta lēmums daļā par tiesvedības izbeigšanu lietā.

Aprakstošā daļa

[1] Zemessardzes 2.Zemessardzes novada komandieris 2009.gada 27.jūlijā izdeva pavēli Nr.136p/s „Par apsardzes personālsastāvu” (turpmāk – pavēle) ar 2009.gada 31.jūliju pārtraukt dienesta uzdevumu izpildi (militārā objekta apsardzi) sakarā ar Nacionālo bruņoto spēku apsargājamo objektu un apsardzes personāla štatu samazināšanu.

Pieteicējs *J.B.* vērsās pie Zemessardzes komandiera ar iesniegumu par pavēles atcelšanu, darba piespiedu kavējumu atlīdzināšanu, neizmaksātās uzturnaudas kompensācijas izmaksu, morālā kaitējuma atlīdzināšanu un rakstveida atvainošanas.

Zemessardzes komandieris 2009.gada 23.oktobra lēmumā norādīja, ka pieteicēja norādīto kompensāciju un pabalstu izmaksai nav juridiska pamata.

Zemessardzes komandieris 2009.gada 17.novembra lēmumā papildus norādīja, ka nav juridiska pamata arī morālā kaitējuma izmaksai.

[2] Pieteicējs vērsās ar pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā, lūdzot atcelt pavēli, uzlikt pienākumu Zemessardzei izmaksāt uzturnaudas kompensāciju Ls 1186,40 par laiku no 2006.gada 1.janvāra līdz 2009.gada 31.jūlijam, atlīdzināt mantisko zaudējumu un morālo kaitējumu.

[3] Administratīvā rajona tiesa ar 2010.gada 4.augusta lēmumu:

1) atstāja bez izskatīšanas pieteikumu daļā par Zemessardzes komandiera 2009.gada 23.oktobra un 17.novembra atcelšanu, mantisko zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzināšanu, jo pieteicējs nav ievērojis lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtību;

2) izbeidza tiesvedību prasījumā par uzturnaudas kompensācijas Ls 1186,40 izmaksu, jo lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā.

Attiecībā uz tiesvedības izbeigšanu lietas daļā tiesa norādīja, ka atbilstoši Senāta secinājumiem līdzīgā lietā prasījums par uzturdevas kompensācijas izmaksāšanu nav izskatāms tiesā.

[4] Izskatījusi pieteicēja blakus sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2010.gada 8.decembra lēmumu atstāja negrozītu Administratīvās rajona tiesas lēmumu.

Apgabaltiesa pievienojās rajona tiesas lēmuma motivācijai, attiecībā uz tiesvedības izbeigšanu lietas daļā papildus norādot tālāk minēto.

Senāts 2010.gada 5.oktobra lēmumā lietā Nr.SKA-866/2010 par prasījumu par uzturdevas kompensāciju sakarā ar apsardzes pienākumu veikšanu norādīja, ka nedz Zemessardzes likumā, nedz Ministru kabinets 2008.gada 8.aprīļa noteikumos Nr.245 „Noteikumi par apmēru un kārtību, kādā zemessargiem un Zemessardzes veterānu apakšvienību komandieriem izmaksā Zemessardzes dienesta uzdevumu izpildes vai mācību dienu kompensāciju un atalgojumu par dienesta uzdevumu pildīšanu ārpus līgumā paredzētā laika” nav minēts, ka zemessargiem pienāktos uzturdeva vai tās kompensācija. Senāk tiesības uz uzturdevu vai tās kompensāciju zemessargiem paredzēja Ministru kabineta 1998.gada 21.aprīļa noteikumi Nr.147 „Noteikumi par karavīru uzturdevām”, kuri bija izdoti, citstarp pamatojoties uz Zemessardzes likuma 44.¹panta pirmo daļu. Tomēr minētā likuma norma tika izslēgta ar 2002.gada 20.jūnijā pieņemtajiem likuma grozījumiem, savukārt minētie noteikumi spēku zaudēja 2003.gada 20.septembrī. Tādējādi konstatējams, ka šobrīd neviena spēkā esoša tiesību norma neparedz zemessargiem tiesības uz uzturdevu vai tās kompensāciju.

Tā kā likums zemessargam nedod tiesības prasīt uzturdevu vai tās kompensāciju, tad zemessargs nevar vērsties tiesā ar šādu prasījumu. Tādējādi pieteicēja prasījums par uzturdevas kompensācijas izmaksāšanu nav izskatāms tiesā.

[5] Par Administratīvās apgabaltiesas lēmumu daļā, ar kuru atstāts negrozīts Administratīvās rajona tiesas lēmums daļā par tiesvedības izbeigšanu lietā, pieteicējs iesniedza blakus sūdzību. Tā citstarp pamatota ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[5.1] Tiesa nepareizi norādījusi, ka prasījums par uzturnaudas kompensācijas izmaksu nav izskatāms tiesā. Atteikums izmaksāt uzturnaudas kompensāciju būtiski ierobežo pieteicēja kā īpaši pakļautas personas cilvēktiesības, proti, tiesības uz

atalgojumu. Līdz ar to minētais pieteikums ir izskatāms administratīvā procesa kārtībā. Turklāt iestāde minēto uzturnaudas kompensāciju zemessargiem ir maksājusi vairāku gadu garumā, tādēļ atteikums izmaksāt minēto kompensāciju ir uzskatāms par vienlīdzības principa pārkāpumu, jo persona var atsaukties uz iestādes pienākumu vienveidīgi piemērot iekšējos normatīvos aktus un ievērot savu līdzšinējo praksi.

[5.2] Ņemot vērā likuma „Par Latvijas Republikas Zemessardzi” 47.panta pirmās daļas regulējumu, kāds tas bija vienošanās starp pieteicēju un Zemessardzi noslēgšanas un spēkā esības laikā, uzturnaudas kompensācijas izmaksa zemessargiem tika nodrošināta Ministru kabineta, bet vēlāk – aizsardzības ministra noteiktajā kārtībā un šāda kārtība Zemessardzē pastāv jau ilgu laiku.

[5.3] Apsardzes funkciju veikšana uzskatāma par dienesta uzdevumu izpildi, par kuru pieteicējam pienācās noteiktā uzturdeva vai tās kompensācija. Tā kā ar uzturdevu dienesta uzdevumu izpildes laikā pieteicējs netika nodrošināts, bija jāizmaksā uzturdevas kompensācija naudā. Tas pretlikumīgi ilgā laika posmā netika veikts. To, ka uzturnaudas kompensācija zemessargiem tiek aprēķināta un izmaksāta par katru dienesta uzdevumu izpildes un apmācības dienu, apstiprina arī pati iestāde.

[5.4] Lai arī vairāku gadu laikā ir mainījušies normatīvie akti, kā arī šo normatīvo aktu vieta normatīvo aktu hierarhijā (Ministru kabineta noteikumi – ārējais normatīvais akts, savukārt aizsardzības ministra noteikumi – iekšējais normatīvais akts), zemessargu tiesības saņemt uzturdevu vai tās kompensāciju ir palikušas nemainīgas.

Tiesa nepareizi norādījusi, ka šobrīd neviena spēkā esoša tiesību norma neparedz zemessargiem tiesības uz uzturdevu vai tās kompensāciju. Ministru kabineta 2010.gada 29.jūnija noteikumi Nr.606 „Noteikumi par karavīra un zemessarga uzturdevas kompensācijas apmēru un izmaksāšanas kārtību”, kuri ir izdoti, citstarp pamatojoties uz Latvijas Republikas Zemessardzes likuma 33.panta pirmo daļu, šobrīd ir spēkā un tiek piemēroti. Tādējādi tiesa ir nepareizi secinājusi, ka likums zemessargam nedod tiesības prasīt uzturdevu vai tās kompensāciju, kas savukārt liedz zemessargam vērsties tiesā ar šādu prasījumu. Tā kā Latvijas Republikas Zemessardzes likuma 33.panta pirmā daļa nosaka zemessarga tiesības saņemt uzturdevu vai tās kompensāciju, tad pieteicēja prasījums par uzturdevas kompensācijas izmaksāšanu ir pamatots un izskatāms tiesā.

Arī Senāts 2007.gada 6.marta spriedumā līdzīgā lietā Nr.SKA-96/2007 ir vērtējis uzturnaudas izmaksas pamatojumu.

[5.5] Neizmaksājot uzturnaudas kompensāciju, tiek pārkāpts Administratīvā procesa likuma 6.pantā paredzētais vienlīdzības princips. Uzturnaudas kompensāciju izmaksa zemessargiem notiek aizsardzības ministra noteiktajā kārtībā jau ilgu laiku. Kompensācijas apmērs par vienu dienu ir bijis atšķirīgs atkarībā no aizsardzības ministra noteiktās kārtības.

[6] Par pieteicēja blakus sūdzību iestāde iesniedza paskaidrojumu, norādot, ka apgabaltiesas lēmums ir atstājams negrozīts.

Motīvu daļa

[7] Administratīvā procesa likuma 1.panta trešā daļa noteic, ka administratīvais akts ir lēmums par amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa nodibināšanu, maiņu, izbeigšanu un šīs personas disciplināro sodīšanu, kā arī cits lēmums, ja tas būtiski ierobežo amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas civiltiesības. Savukārt, kā noteic minētās panta daļas 2.punkts, iestādes iekšējs lēmums, kas skar tikai pašu iestādi, tai padotu iestādi vai īpaši pakļautu personu, nav administratīvais akts.

Zemessargs ir valstij īpaši pakļauta persona un atrodas valsts dienestā. Valstij ir pienākums tās noteiktajā apjomā rūpēties par šādas personas uzturēšanu. Tomēr sociālās

garantijas ir atkarīgas no valsts iespējām. Uzturdeva neietilpst zemessarga atalgojumā, bet pieder pie vispārējām sociālajām garantijām, tāpēc šajos gadījumos iestādes lēmumi ir uz āru vērsti (*sal. Senāta 2011.gada 21.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-284/2011 7.punktu*).

[8] Laikā no 2006.gada 1.janvāra līdz 2009.gada 31.jūlijam normatīvie akti neparedzēja zemessargam sociālo garantiju – uzturdevas kompensēšanu, tādēļ prasījums par to nevarēja tikt celts. Tas atzīts arī Senāta judikatūrā (*sk. Senāta 2011.gada 21.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-284/2011 8.punktu, 2011.gada 17.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-283/2011 8.punktu, 2010.gada 5.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-866/2010 11.punktu, 2010.gada 2.jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-624/2010 12.punktu*).

[9] Pieteicējs blakus sūdzībā ir norādījis, ka viņa vienošanās ar Zemessardzi noslēgšanas dienā 2006.gada 28.jūlijā spēkā bija likuma „Par Latvijas Republikas Zemessardzi” 47.panta pirmā daļa redakcijā, kas citstarp noteica, ka dienesta uzdevumu izpildē vai apmācībā iesaistītie zemessargi šajā laikā atrodas daļējā valsts apgādē. Pieteicēja ieskatā, minētais regulējums pēc būtības ir identisks profesionālā dienesta karavīra apgādes nosacījumu regulējumam, jo Militārā dienesta likuma 49.pants minētajā laikā noteica, ka profesionālā dienesta karavīrs atrodas daļējā valsts apgādībā; katrs karavīrs dienesta laikā saņem karavīra uzturdevu vai tās kompensāciju, karavīra formas tērpu un nepieciešamo dienesta inventāru; apgādes nosacījumus, normas un kārtību, kādā karavīrs nodrošināms ar finanšu un materiāltehniskajiem līdzekļiem, nosaka Ministru kabinets.

Pieteicējs arī norādījis, ka savukārt viņa vienošanās ar Zemessardzi izbeigšanas dienā 2009.gada 27.jūlijā spēkā bija likuma „Par Latvijas Republikas Zemessardzi” 47.panta pirmā daļa redakcijā, kas citstarp noteica, ka dienesta uzdevumu izpildē vai apmācībā iesaistītie zemessargi dienesta uzdevumu izpildes vai apmācību laikā atrodas daļējā valsts apgādē un ir pakļauti obligātajai valsts apdrošināšanai; apgādes nosacījumus, normas un kārtību, kādā zemessargs nodrošināms ar finanšu un materiāltehniskajiem līdzekļiem, nosaka aizsardzības ministrs. Savukārt Militārā dienesta likuma 49.pants minētajā laikā noteica, ka profesionālā dienesta karavīrs militārā dienesta laikā atrodas daļējā valsts apgādībā; katrs karavīrs dienesta laikā saņem karavīra uzturdevu vai tās kompensāciju, karavīra formas tērpu un nepieciešamo dienesta inventāru; apgādes nosacījumus, normas un kārtību, kādā karavīrs nodrošināms ar finanšu un materiāltehniskajiem līdzekļiem, nosaka aizsardzības ministrs. Pieteicēja ieskatā, no minētā secināms, ka uzturdeva vai tās kompensācija bija paredzēta ne tikai karavīriem, bet arī zemessargiem.

Senāta ieskatā, pieteicējs, analizējot tiesisko regulējumu, kas bija spēkā pieteicēja vienošanās ar Zemessardzi noslēgšanas un izbeigšanas laikā, nepamatoti secinājis, ka tiesiskais regulējums saistībā ar uzturdevu kompensācijas izmaksu attiecībā uz zemessargiem un attiecībā uz profesionālā dienesta karavīriem pēc būtības bija identisks. Atšķirībā no likuma „Par Latvijas Republikas Zemessardzi” 47.panta pirmās daļas, kas noteica, ka zemessargi dienesta uzdevumu izpildes vai apmācību laikā atrodas daļējā valsts apgādē, Militārā dienesta likuma 49.pants papildus iepriekš minētajam tieši paredzēja, ka katrs karavīrs dienesta laikā citstarp saņem karavīra uzturdevu vai tās kompensāciju. Līdz ar to uzturdevas kompensācijas izmaksa tieši bija paredzēta tikai karavīriem, nevis zemessargiem.

[10] Senāts jau iepriekš ir atzinis, ka apstākļi, ka finansējuma ietvaros zemessargiem ticis nodrošināts uzturs, nevar radīt pieteicējam tiesības vērsties tiesā ar prasījumu par uzturdevas kompensācijas izmaksāšanu, jo tiesību normas šādas tiesības pieteicējam neparedzēja (*sk., piemēram, Senāta 2011.gada 21.janvāra lēmuma lietā*

Nr.SKA-284/2011 10.punktu). Līdz ar to konkrētajā gadījumā attiecībā uz pieteicēju arī nav konstatējams vienlīdzības principa pārkāpums.

[11] Konkrētajā gadījumā nav piemērojams arī pieteicēja norādītais šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums. Pieteicēja prasījums par uzturdevas kompensācijas izmaksāšanu attiecas uz laiku no 2006.gada 1.janvāra līdz 2009.gada 31.jūlijam. Tātad šis prasījums izvērtējams atbilstoši minētajā laikā spēkā esošajam materiāli tiesiskajam regulējumam. Savukārt šobrīd spēkā esošais Latvijas Republikas Zemessardzes likums, kā arī pieteicēja norādītie Ministru kabineta 2010.gada 29.jūnija noteikumi Nr.606 „Noteikumi par karavīra un zemessarga uzturdevas kompensācijas apmēru un izmaksāšanas kārtību” attiecībā uz zemessargiem spēkā stājās 2010.gada 1.septembrī un tiem nav atpakaļvērsta spēka.

[12] Nav pamatota arī pieteicēja norāde uz Senāta 2007.gada 6.marta spriedumu it kā līdzīgā lietā Nr.SKA-96/2007, kurā Senāts esot vērtējis uzturdevas izmaksas pamatojumu.

Minētajā lietā bija no šīs lietas atšķirīgi faktiskie apstākļi, kā arī piemērojamais tiesiskais regulējums. Minētajā lietā citstarp ar prasījumu par uzturdevas kompensācijas izmaksu vērsās persona, kura bija atvaļināta no dienesta Valsts policijā, un šajā sakarā Senāts analizēja likuma „Par policiju” tiesisko regulējumu.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 323.panta pirmās daļas 1.punktu un 324.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 8.decembra lēmumu, bet *J.B.* blakus sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Senatore

(*paraksts*)

V.Krūmiņa

Senatore

(*paraksts*)

D.Mīta

Senators

(*paraksts*)

J.Neimanis